

Dr. Julesz Máté tudományos kutató, Szeged

1. Bevezetés

Kezdetben a környezetvédelmi prevenció költségeit a fogyasztókra hárították a termelők. Később ez az áthárítási mechanizmus - mely egyébiránt teljesen természetesnek tűnik - a biztosítás intézményét vette célkeresztbe.

A nyolcvanas években az USA-ban elfogadott CERCLA avagy Superfund Act megfogalmazta az ipari tevékenységet folytatók *in solidum* felelősségét, továbbá a potenciálisan felelősségre vonható természetes vagy jogi személy, jogi személyiség nélküli szervezet kategóriáját. A gyakorlatban azonban ez a törvény szinte ellehetetlenítette a biztosítótársaságokat, mivel akkora kárösszegeket kellett megtéríteniük. Végül olyan gyakorlati megoldásokhoz vezetett, hogy a legnagyobb vagyonnal bíró cégnek kellett kifizetnie - felelősségére, illetve annak valós arányára tekintet nélkül, tehát a vétkesség kategóriájának megbontása útján - a környezeti kárösszeg túlnyomó részét. Mindezen tényezők mellett a hetvenes évek versengése a biztosítótársaságok piacán szintén hozzájárult egyfajta krízishelyzet kialakulásához a környezeti kárbiztosítás területén.

Az osztrák *Atomhaftungsgesetz* 1999-ben arra az esetre, ha a *Bund* vagy a *Land* nem vállal kezességet az atomkárokért, ún. *Versicherungspflichtet*, azaz biztosításkötési kötelezettséget ír elő az atomvállalkozó számára, mely minimum 406 millió eurót jelent (plusz ennek egytizede a kamatok és költségek fedezésére).

Németországban már 1990-ben született jogszabály, mely magában foglalta a PPP-t, továbbá valamiféle objektív felelősséget környezeti károkozás esetén. A felelősségi szubszidiaritás esetén két megoldás kínálkozik: az állami intervenció lehetősége (kezdetben atomkárok esetén), továbbá a biztosítási szisztéma (magánvállalatok és állami többségi tulajdonban lévő cégek esetén). Demsetz az országhatárokon kívül ható környezeti károk esetén a nemzetközi egyezményekben foglalt magánjogi rendelkezésekre helyezné a hangsúlyt (DEMSETZ, p. 347.).

2. KOMPARATÍV MEGLÁTÁSOK

2.1. Már a nyolcvanas évek elején létezett az EK-ban egy Zöld Könyv, melyből Fehér Könyv 2000-re lett. Ezek folyománya lett a 2002. január 23-i irányelvertervezet. *Ausztria első helyre a Polluter Pays Principle-t* helyezte, második helyre az egész EU-ban kötelező környezetvédelmi biztosítási rendszert, s az állami felelősségvállalást leghátulra.

2.2. Franciaországban a Biztosítási Kódex L. 121-2 szakasza értelmében a Code Civil 1384. szakaszában meghatározott felelősség biztosítása esetén a károkozó személy vétkességének fokára és cselekményének természetére tekintet nélkül köteles fizetni a biztosító (*l'assureur est garant des faits des dommages causés par les personnes dont l'assuré est civilement responsable en vertu de l'article 1384 du Code Civil, quelles que soient la nature et la gravité de la faute de ces personnes*). A felelősség kizárása vagy korlátozása semmis e tekintetben. Bárdos Péter írja: *A modern jogfejlődés sajátossága, hogy a kárfelelősség igazi célja a kár*

megtérülése, aminek anyagi alapját a kárröközátokat szétterítö biztosítás képes igazán megteremteni... (BÁRDOS, p. 20.)

2.3. Svájcban a Környezetvédelmi Kódex L 423-16. cikkelye értelmében a vadásznak biztosítással kell rendelkezni, mely nemcsak hogy korlátlanul fedezi a vadászattal előidézett károkat, hanem még a kutyái objektív felelősséget keltő károkozásait is magában foglalja. A svájci környezetvédelmi törvény 59b szakasza a garanciáról rendelkezik a környezetvédelemben. A környezethasználó vállalatok vezetői garanciát kötelesek adni biztosítás vagy más jogi kötelelem formájában a magánjogi károk fedezésére. A hatóság minden egyes esetben maga állapítja meg ennek a garanciának az időtartamát. A Környezetvédelmi Kódex 33. szakasza értelmében a kantonok kötelesek megtenni a megfelelő intézkedéseket a fenyegető veszély elhárítása és a beállott kár reparációja érdekében.

2.4. A BH 1990. 140. sz. jogeset értelmében a fokozott veszéllyel járó tevékenység folytatójának kártérítési felelősségét nem érinti, hogy érvényes felelősségbiztosítással rendelkezik.

2.5. Viney a biztosítás mint kötelempótló intézmény kapcsán az 1978. január 10-i, 1988. január 5-i, a fogyasztók tájékoztatásáról és védelméről szóló törvényeket, továbbá a Semmítőszék 1991. május 14-i ítéletét hozza fel a *clauses abusives* (azaz félrevezető szerződéses záradék) kiküszöbölésére. Teszi mindezt a minimálisan garantált és ezzel szerződésileg korlátozott védelem terjedelmének meghatározására (VINEY, p. 105.).

2.6. Svájcban az állattartók speciális felelősségbiztosítást köthetnek az állataik által előidézett károk fedezetére.

2.7.1. A hazai környezetvédelmi törvény 101. § (4) bekezdése értelmében a környezethasználó tevékenységének megkezdéséhez kötelezhető környezetvédelmi biztosíték adására, céltartalék képzésére, vagy felelősségbiztosítás megkötésére.

2.7.2. A rendszerváltást megelőzően az állami vállalatok, mezőgazdasági termelőszövetkezetek felelősségbiztosításokat kötöttek nagy állami biztosítótársasággal, mely évenként és alkalmanként egymillió forintot összeghatárig állta az általuk okozott környezeti károkat. Felmerült a vagyonbiztosítás lehetősége is, ám a felelősségbiztosítás nyújtotta a legmegfelelőbb keretet.

2.7.3. A prevenció mindig szemben állt a biztosítás intézményével, hiszen a megelőzésre helyezve a hangsúlyt könnyebben elkerülhetőek a környezeti károk. A környezet szempontjából a prevenció előnyösebb eszköz, mert elejét veszi a kár keletkezésének.

A felelősségbiztosítás esetén a biztosítótársaság szerződéseiben eleve is szerepelt olyan eset, hogy környezeti kár, ám ez a környezeti károknak csak bizonyos formáira terjedt ki. Szükségesnek mutatkozott egy általános környezetjogi biztosítás megalkotása.

2.8. Mádl Ferenc 1964-ben feltette a kérdést: Mi ellen biztosítana a társadalombiztosítás szintjéig felemelt általános és kötelezőfelelősségbiztosítás? (más szóval károkozás-biztosítás) Válasza: Biztosítaná először olyan károk megtérülését, amelyekre nézve kártalanítási kötelezettsége alól az okozó a mai jog szerint valamilyen címen kimenti magát. Biztosítaná másodsor az elszenvedett kár azon részének megtérülését is, amelyet az okozó azért nem köteles megtéríteni, mert különleges méltánylást érdemlő körülményei folytán a csökkentett kártérítés kedvezményére érdemes. Mentésitené továbbá a károsultat a végrehajtási eljárás és esetleges perbeli viták terhe alól. Regresszjoggal ruházva fel a biztosítót (MÁDL, p. 511.).

2.9.1. Olyan művek alapozták meg a mai kor vonatkozó tudományosságát, mint a Bárd Károly által 1976-ban leírtak (Bárd Károly: A környezeti károk biztosítási fedezetének megközelítése a magyar biztosítási szerződésekben, Biztosítási Szemle, 1976., 12. sz., 358.o.), továbbá a Sólyom László által 1980-ban megfogalmazottak (Sólyom László: Környezetvédelem és biztosítás, in: Környezetvédelem és polgári jog, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980., pp. 56-80.) és Zoltán Ödön Kártérítési felelősség a környezetvédelemben c. 1985-ben megjelent munkája (pp. 215-224.). Zoltán Ödön 1985-ben megjelent munkájában hivatkozik Bárd Károly fent említett cikkére (ZOLTÁN: Kártérítési felelősség..., p. 215.) a prevenció és a beláthatatlan kockázat (az angolszász jogirodalomban *long tail risk*) kapcsán. Olyan kártalanítási alapokról beszéltek, melyek vagy a környezeti rehabilitációt szolgálták volna, vagy az egyéni károkat fedezték volna belőlük. Az általuk is javasolt központi környezetvédelmi alap azóta megjelent a Kac. (Környezetvédelmi Alap célfeladat fejezeti kezelésű előirányzat), majd a Kövi. környezetvédelmi és vízügyi előirányzatok formájában.

2.9.2. Itt hivatkozom a környezetvédelmi és vízügyi előirányzatok felhasználásának és ellenőrzésének szabályairól szóló 3/2004. (II. 24.) KvVM rendelet 1. §-ára: e rendelet hatálya kiterjed a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről szóló 2005. évi CLIII. törvény 1. számú mellékletében a XVI. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium fejezetben meghatározott környezetvédelmi és vízügyi előirányzatok közül: a) Hulladékkezelési és -gazdálkodási feladatok 10. cím, 2. alcím, 37. jogcímcsoport, b) Országos Környezeti Kármentesítési Program (OKKP) végrehajtása 10. cím, 2. alcím, 39. jogcímcsoport, c) Állami feladatok költséghatékony átvállalása az NKP (Nemzeti Környezetvédelmi Program) megvalósításában 10. cím, 2. alcím, 41. jogcímcsoport, d) Társadalmi szervezetek támogatása 10. cím, 3. alcím előirányzatokra (a továbbiakban együtt: Kövi.).

2.9.3. A felelősségbiztosítás, ill. a biztosíték mint a magánjog fontos eszközei a környezet védelmébe állíthatók. A Ptk. 341. § (1) bek. értelmében a károsodás veszélye esetén a veszélyeztetett kérheti a bíróságtól, hogy azt, akinek részéről a veszély fenyeget, tiltsa el a veszélyeztető magatartástól, illetőleg kötelezze a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtételére és - szükség szerint - biztosíték adására. Az új Ptk. koncepciójában a *Kötelmi jogi* részben (akkor a Negyedik könyv), *A szerződésen kívül okozott károkért való felelősségről* szóló - akkor 5. - részben, *A károsodás veszélyéről* szóló 4. pontban olvassuk, hogy a károsodás veszélye jogellenességi szabály, ezért a hatályos Ptk. 341. §-ában foglalt rendelkezést a Kódexben itt, az általános kárfelelősségre és kártalanítási kötelezettségre vonatkozó szabályok után kell elhelyezni. Nemcsak a tényleges károkozás, hanem a károkozás veszélyének pusztá előidézése is jogellenesnek minősül. Mivel a károkozás veszélyének előidézése a környezetveszélyeztetés körében a leggyakrabban előforduló tipikus tényállás, a 341. § (2) bekezdésében a tisztességtelen gazdasági tevékenység kiemelése mellett indokolt volna a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 101. § (1)-(2) bekezdésének a környezet veszélyeztetésével kapcsolatos tételeit és jogkövetkezményeit a Kódexben e helyütt ugyancsak nevesíteni. A törvénynek e körben a "biztosíték adására" vonatkozó rendelkezése viszont a koncepciószerző szerint elégtelen. Felelősségbiztosítás mint biztosíték nem jöhet szóba, mert - idézem - a veszélyeztető másokra már konkrét veszélyt jelentő magatartására aligha tud felelősségbiztosítást szerezni. Indokolt volna ezért a bankgarancia és a zálogjog biztosítékait, ill. egyéb dologi biztosítékokat e helyütt kifejezetten megjelölni, hogy ezzel az utalással a törvény kifejezetten orientálhassa a gyakorlatot.

2.10. Hazánkban a Ptk. 559. § (3) bek. értelmében a biztosítót a károsulttal szemben a biztosított szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartása sem mentesíti. A szándékos károkozás és a súlyos gondatlanságnak a szerződésben megállapított eseteiben azonban követelheti a biztosítottól a kifizetett biztosítási összeg megtérítését, kivéve ha a biztosított bizonyítja, hogy a károkozó magatartás nem volt jogellenes.

2.11.1. A 2005. évi CXXXI. törvény megteremtette a jogi összhangot a környezetvédelmi, a természetvédelmi és a hulladékgazdálkodásról szóló törvény biztosítékkal és biztosítással kapcsolatos szakaszai között.

A természetvédelmi törvény 73. § (1) bek. értelmében aki a természeti érték állagára, állapotára veszélyt jelentő tevékenységet folytat, ill. védett természeti területen, valamint európai közösségi jelentőségű területen veszélyes anyagot használ, külön kormányrendeletben meghatározott biztosíték adására köteles (e kormányrendelet meghozatala 2007-ben várható), továbbá a tevékenységével okozható előre nem látható természeti károk felszámolása finanszírozásának biztosítása érdekében - külön jogszabályban meghatározott feltételek esetén - környezetvédelmi biztosítás kötésére kötelezhető (az erre vonatkozó kormányrendelet meghozatala is a jövőben várható). (2) bek.: az (1) bekezdésben foglalt veszélyt jelentő tevékenységek, továbbá veszélyes anyagok körét, valamint a biztosíték formáját és mértékét, felhasználásának feltételeit, elszámolásának és nyilvántartásának szabályait, továbbá a környezetvédelmi biztosítás szabályait a kormányrendeletben állapítja meg.

A Kvt. 110. § (7) bek. d) pontja értelmében felhatalmazást kap a kormány, hogy meghatározza a környezetvédelmi biztosíték adására köteles, továbbá a környezetvédelmi biztosítás kötésére kötelezhető tevékenységek körét, valamint hogy szabályozza a biztosíték formáját és mértékét, felhasználásának feltételeit, elszámolásának és nyilvántartásának szabályait, és hogy meghatározza a környezetvédelmi biztosítás, ill. a környezetvédelmi céltartalékképzés szabályait.

A hulladékgazdálkodási törvényünk 47. § (1) bek. szerint az a gazdálkodó szervezet, amelynek tevékenysége során a külön kormányrendeletben meghatározott mennyiségű hulladék keletkezik, valamint a hulladékkezelő a) külön jogszabályban meghatározott biztosíték adására köteles, b) a tevékenységével okozható előre nem látható környezeti károk felszámolása finanszírozásának biztosítása érdekében - külön jogszabályban meghatározott feltételek esetén - környezetvédelmi biztosítás kötésére kötelezhető. (2) bek.: a biztosíték formáját és mértékét, felhasználásának feltételeit, elszámolásának és nyilvántartásának szabályait, valamint a környezetvédelmi biztosítás szabályait a kormányrendeletben állapítja meg. (3) bek.: hulladékkezelő létesítmény esetében a biztosítéknak fedeznie kell a létesítmény bezárásakor szükséges felszámolási költségeket. Hulladéklerakó esetében ennek fedeznie kell a lerakó utógondozásának és legfeljebb harminc évig történő monitorozásának költségeit is.

A biztosíték előre kiszámítható környezeti károk, míg a felelősségbiztosítás az előre nem látható károk esetére vonatkozik.

2.11.2. Hazánkban a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény 10. § (1) bek. és (2) bek. c) pontja előírja, hogy a koncessziós szerződések megkötésére a miniszter nyilvános pályázatot írjon ki. A pályázati kiírásnak - a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvényben meghatározottakon túlmenően - tartalmaznia kell a koncessziós tevékenység szakmai, környezetvédelmi, földügyi, vízügyi, közegészségügyi, egészségvédelmi, természet- és tájvédelmi követelményeit, valamint a követelmények teljesítésére szolgáló biztosítékadási kötelezettségeket.

A bányászati koncessziós tevékenység gyakorlásának másra történő átruházásához a miniszter hozzájárulása szükséges. A miniszter a hozzájárulást abban az esetben adja meg, ha az átvevő az átadót terhelő valamennyi szerződési kötelezettség teljesítését átvállalta és megfelel a koncessziós tevékenység gyakorlására meghatározott feltételeknek (a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény (bányatörvény) 18. §-a). A bányászati koncessziós tevékenység gyakorlásának másra történő átruházásához előírt hozzájárulás iránti kérelmet az MBH-hoz kell benyújtani (a bányászatról szóló tv. végrehajtásáról szóló 203/1998. (XII. 19.) Korm. rendelet (Vhr.) 3. § (1) bekezdése). A kérelemhez mellékelni kell - *inter alia* - az átvevő nyilatkozatát arról, hogy az átadót terhelő tájrendezési, bányabezárási (mezőfelhagyási), környezet- és természetvédelmi...fizetési kötelezettségeket teljesíti (ibid. (2) bek. f) pontja).

A szénhidrogénekre vonatkozó kutatásijog-adomány iránti kérelemhez mellékelni kell a külön jogszabályban meghatározott tartalmú kutatási munkaprogramot és annak költségvetését. A kutatási jog adományozásának feltétele kutatási blokkonként 200 millió forint, de - az egy vállalkozó jogosultságában álló kutatási területek számától és nagyságától, ill. az összes kutatási költségtől függetlenül - egyidejűleg legfeljebb 1 milliárd forint pénzügyi biztosíték nyújtása. Pénzügyi biztosíték az Európai Gazdasági Térség valamely tagállamában székhellyel rendelkező hitelintézet által nyújtott bankgarancia lehet. Olyan hitelintézet által nyújtott bankgarancia, amelynek székhelye nem az Európai Gazdasági Térség valamely tagállamában van, csak akkor fogadható el, ha azt az EGT valamely tagállamában székhellyel rendelkező hitelintézet felülgarantálja (bányatörvény 22/A. § (8) bek.)...A bányafelügyelet a pénzügyi biztosíték visszavonását akkor hagyja jóvá, ha a bányavállalkozó a kutatási területet visszaadta és a kutatással összefüggésben keletkezett bányakártalanítási, ill. tájrendezési, környezet-megóvási kötelezettsége nem maradt fenn... (ibid. (9) bek.) (A 2005. évi CXXXVI. tv. 3. §-ával beiktatott 22/A. § új (8) és (9) bekezdése a 22/A. § (6) bek.-ben foglalt - a beiktatott rendelkezéseknek megfelelő módosítást, kiegészítést is megfelelően tartalmazó - új hirdetésménynek az *Official Journal*ben történő közzétételét követően benyújtott kérelmek esetében alkalmazható.) A bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény végrehajtásáról szóló 203/1998. (XII. 19.) Korm. rendelet módosításáról szóló 145/2006. (VII. 11.) Korm. rendelet értelmében 2006. augusztus 26-tól hatályos a Vhr. 25/A. § (1) bekezdése, melynek értelmében pénzügyi biztosítékként olyan eredeti bankgarancia fogadható el, amely - a Bt. 22/A. § (8) bek.-ben meghatározott összegre szól, és az engedélyezésre kért kutatási időszakra érvényes, valamint a garanciát vállaló hitelintézet kielégíti a Bt. 22/A. §-a (8) bek.-ben támasztott követelményeket (a)); vagy - okiratban a garanciát vállaló hitelintézet arra vállal kötelezettséget, hogy a Bt. 22/A. §-ának (9) bek.-e szerinti esetekben, a Magyar Bányászati Hivatal igénybejelentése alapján, feltétel nélkül - maximum 3 banki napon belül - teljesíti (b)); vagy - kizárólag a bányafelügyelet jóváhagyásával vonható vissza, vagy visszavonhatatlan (c). *Ibid.* (2) bek.: nem fogadható el a bankgarancia, ha a bankgaranciát nyújtó, illetőleg felülgarantáló hitelintézettel szemben a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 157. §-a szerinti kivételes intézkedésre kerül sor. *Ibid.* (3) bek.: a bankgaranciának tartalmaznia kell: a) a bankgaranciát nyújtó hitelintézet megnevezését, bankszámlaszámát, b) az Európai Gazdasági Térség tagállamában székhellyel nem rendelkező külföldi hitelintézet garanciája esetén a felülgarantáló bank (hitelintézet) megnevezését, bankszámlaszámát, c) a megbízó nevét, címét, bankszámlaszámát, adószámát, d) a garancia összegét számmal és betűvel, e) a garancia érvényességének kezdő és végső időpontját, f) az (1) bekezdés b) és c) pontjában foglalt kötelezettségvállalást. *Ibid.* (4) Pénzügyibiztosíték-nyújtásra köteles, szénhidrogénekre vonatkozó kutatás esetén, amennyiben a biztosíték összege nem éri el a Bt. 22/A. §-ának (8) bekezdése szerinti mértéket, azt a bányafelügyelet határozata alapján, 30 napon belül a törvényes mértékre ki kell egészíteni. *Ibid.* (5) bek. értelmében: a pénzügyi biztosítékról a bányafelügyelet olyan nyilvántartást köteles kialakítani és folyamatosan vezetni, amelynek alapján megállapítható: a) a biztosíték nyújtására kötelezett az azonosításhoz szükséges adatokkal, törvényes vagy meghatalmazott képviselője, b) az engedélyezett kutatási tevékenység, amelyre a biztosíték vonatkozik, c) a biztosíték mértéke, nyújtásának módja, d) a pénzügyi biztosítéknyújtásban közreműködő hitelintézet és a biztosítéknyújtási okmányok adatai, e) a pénzügyi biztosíték visszavonása, felhasználása, érvényesítése, kiegészítése, f) a rendelkezésre álló, felhasználható szabad keret összege, lejárat szerint részletezve.

A kutatási tevékenységet jóváhagyott kutatási műszaki üzemi terv szerint kell végezni (Vhr. 6/C. § (1) bek.). A kutatási műszaki üzemi terv szöveges részének tartalmaznia kell - *inter alia* - a tevékenység káros környezeti hatásainak, továbbá a környezet veszélyeztetésének megelőzésére és csökkentésére tervezett műszaki intézkedéseket, a hulladékgazdálkodási tervet, valamint az ütemezett tájrendezési feladatokat ((2) bek. g) pontja); a tevékenységgel összefüggésben várható károk rendezésére, a környezet- és természetvédelmi, a tájrendezési és bányakár-kötelezettségek teljesítésére szolgáló biztosítékok ismertetését (ibid. h) pont)....A bányatelek volt jogosultjának kötelezettségei a bányakárok megtérítése, a tájrendezés és a biztonság, valamint a környezet- és természetvédelem tekintetében a bányatelek ingatlan-nyilvántartásból történt törlését követően is fennállnak (Bányatörvény 26/B. § (5) bek.).

Az évente befizetett bányajáradéknak a bányatörvényben meghatározott részét a bányavállalkozóra át nem hárítható, elmaradt, állami felelősségi körbe tartozó tájrendezési feladatok finanszírozására kell fordítani (Bányatörvény A Tájrendezési Célleitörvény 20/A. § (1) bek.: hatályos 2006. január 1-jétől).

A műszaki üzemi tervet a műszaki-biztonsági, az egészségvédelmi, a tűzvédelmi szabályok és az ásványvagyon-gazdálkodási, a vízgazdálkodási, valamint a környezet-, természet- és tájvédelmi követelmények figyelembevételével úgy kell elkészíteni, hogy az biztosítsa az élet, az egészség, a felszíni és a föld alatti létesítmények, valamint a mező- és erdőgazdasági rendeltetésű földek megővését, a bányatelek, a környezeti-természeti károk lehetséges megelőzését, ill. csökkentését, továbbá a tájrendezés teljesítését (Bányatörvény 27. § (2) bek.).

2.12. A Luganói Egyezmény 12. szakasza egy kötelező pénzügyi biztonsági rendszer létrehozását írta elő a részes [országok](#) számára.

2.13. A mezőgazdasági szövetkezetek hatvanas évekbeli biztosítási szerződéseiben a környezeti kár fogalma még nem jelent meg; az idő tájt Magyarországon igazi integratív környezetvédelemről nem beszélhetünk. Németországban az ipari környezeti károk, Svédországban az atomerőművek hulladéktárolói esetében létezik hasonló, már élő szabályozás.

2.14. Jelentős gondot okoznak a magyar hatóságoknak azok a cégek, melyek úgy jutnak csődbe, hogy fennmaradó vagyonuk nem elegendő az általuk generált környezeti károk fedezésére. Hollandiában ugyanezzel a problémával küzdenek.

2.15. Sajátos intézmény a teljesítési óvadék, mely Ausztráliában "honos", és azt takarja, hogy a potenciálisan környezetkárosító, -veszélyeztető, -szennyező tevékenységet folytatni szándékozó cég előre fizet a felelős hatóságnak.

2.16. A hollandok már 1972-ben létrehoztak egy légszennyezési alapot.

2.17. Michel Prieur véleménye szerint a környezetvédelmi biztosítás rendszere csak a *dommages corporels, patrimoniaux et matériels* (testi és vagyoni károk) esetére terjed ki, és az igazi természeti és környezeti károk reparációjára nem kerül sor (PRIEUR, p. 908.).

2.18. A bíróságok gyakorlatában is inkább a pénzbeli kártérítés szerepel, míg a természetbeli helyreállítás (*in integrum restitutio*) intézményét legtöbbször figyelmen kívül hagyják (BAKÁCS, p. 87.). Ennek ellentmondani látszik a Legfelsőbb Bíróság BH 1982. 372. jogesete, mely a természetbeli állapot helyreállítására helyezi a hangsúlyt, és csak kivételes esetben teszi lehetővé a pénzbeli kártalanítást (részlegesen). Természetesen nem lenne helyes, ha pl. a permetlével kiirtott méhészet helyett egy új méhállományt a károkozó vásárolna meg a kárt elszenvető részére. Ugyanakkor egy elrontott pázsit fűkockáit akárki képes lehet pótolni kellő fizikai és anyagi erőáfordítással. Az *in integrum restitutio* elmaradása esetén (amikor nem lehet alkalmazni) a károsultnak az eredeti állapot helyreállításához szükséges pénzt kellett kézhez kapnia pénzbeli kártalanítás formájában. A káresetek nagyobb részében, így a környezeti károk esetében is a legtokéletesebb helyreállítási tevékenység sem tudta a károkozás következményét maradéktalanul kiküszöbölni, tehát volt még olyan értékcsökkenés vagy elmaradt vagyoni előny, melynek ellenértékét a károsult igényelhetette (BAKÁCS - SZENTGYÖRGYI, pp. 83-84.).

2.19. Franciaországban az 1968. október 30-i törvény értelmében azon katonai és civil nukleáris intézmények esetére alkalmazható az atomkár-biztosítás, melyek a Párizsi Egyezmény hatálya alá tartoznak.

2.20. 1977 óta Franciaországban a Garpol, majd 1989-től az Assurpol; 1974-től Nagy-Britanniában az EIL (Environmental Impairment Liability) hivatott a környezeti károk biztosítására. Az Assurpol közel 30 millió eurós plafonnal biztosítja és ellenőrzi a biztosítottat. Az 1970-es évektől Franciaországban a biztosítók előszeretettel zárták ki szerződéseikből a környezeti és a természeti károkat (víz, erdő stb.). Ez indokolta a sajátos környezetvédelmi biztosítási rendszer bevezetését Franciaországban. Az Európai Unióban a környezeti károknak ma is alig 1%-át védik biztosítási szerződésekkel.

A hosszabb idő alatt kifejlődő károokra is kiterjesztik a biztosítótársaságok kockázatvállalási körét. Valójában itt olyan károkról van szó, melyek csak évtizedekkel a megtörtént esemény után fejtik ki negatív hatásukat, vagy hosszan elhúzódóan. Ilyen esetben valóban nehéz biztosítási szerződést kötni. Sokszor még a kauzalitás szálát is nehéz megtalálni.

Az Assurpol számos problémával kell, hogy megküzdjön Franciaországban, melyek némileg hasonlítanak a magyarországi vonatkozó jogi dilemmákra. A *points noirs orphelins*-nek nevezett mintegy 150 cég esete, melyek az „utánam az özönvíz” alapelv szerint felszívódtak kellő anyagi háttérrel nem, de súlyos környezetszennyezéseket hagyva hátra, Magyarországon is ismert gondot jelenítenek meg. Franciaországban ilyen *sites orphelins*, azaz árván maradt területek esetében az állam - az ADEME irányításával - az 1995. február 2-i törvény szabta anyagi keretek között végzi el a revitalizációs munkálatokat az inszolvens tulajdonos helyett. Vannak olyan külföldi cégek, melyek - bár nem tagjai az Assurpolnak - 1996 óta rendszeres jelleggel nyújtanak környezeti károokra civiljogi fedezetet. Az ő biztosítási termékeik nem kis versenyt támasztanak. Bizonyos franciaországi biztosítótársaságok nem képesek az Assurpol viszontbiztosítási szerződésének díjtételeit kifizetni, és így anélkül nyújtanak környezetvédelmi biztosítást. A direkt biztosítótársaságok között az Assurpolban találunk [külföldieket](#) is, melyek Franciaországban tevékenykednek. Az Assurpol valamiféle monopóliumot élvez Franciaországban. A biztosítottak helyzete voltaképpen nem változik a gyakorlatban attól, hogy a direkt biztosítótársaság tagja-e ennek. Az Assurpol egy nyomozócsoportot is működtet, mely az Assurpolon belül és olykor annak tagjainál is tevékenykedik; továbbá ökoauditálással is foglalkozik az ACAE-ben (Association de Certification des Auditeurs Environnementaux).

2.21. Fromageau és Guttinger könyvében arról olvashatunk, hogy a környezetvédelmi biztosítás kizárólag a magántulajdonban lévő környezeti-természeti tárgyakra terjed ki, s a *ressources naturelles* (természeti erőforrás) kívül esik a biztosítás körén (FROMAGEAU-GUTTINGER, p. 248.).

2.22. A magyar jogtörténetben 1972-től jelenik meg a környezeti károk önálló kockázat-elhatárolása; azzal, hogy a biztosítási szerződésekben a környezetvédelmi jogszabályok vagy előírások folyamatos megsértésével előidézett károkat, ill. az olyan lassú, folyamatos állagromlásból keletkező károkat, amelyek zaj, rázkódás, szag, füst, korom, por, korrózió, folyadék, gőz, gáz vagy egyéb hasonló hatások következtében álltak elő a biztosító nem térítette meg. Ezekre nézvést tehát önálló szerződést kellett kötni a biztosítóval. Az európai PPP (szennyező fizet alapelv) is a hetvenes évek óta jelentkezik különleges hangsúllyal az európai kártérítési jogban. Innen nőtt ki a biztosítóra való áthárítás mint szubszidiárius, később pedig primordiális tényező (ld: *supra*). Régi polgári jogi princípiumból fakadóan az a biztosított, aki a kárenyhítési kötelezettségének nem tesz eleget, kizárható a biztosított körből. Itt található a preventív szemléletű környezetvédelmi jog és a reparatív álláspontú biztosítási jog. A Ptk. 567. § (2) bek. a viszontbiztosításra a vagyonbiztosítás szabályait rendeli alkalmazni, diszpozitíven.

3. KONKLÚZIÓ

Európai biztosító részvénytársaság (a Tanács 2157/2001/EK rendelete és a hazai 2004. évi XLV. tv. szerinti SE) (esetleg európai biztosító szövetkezet, azaz SCE) formájában egy kooperációs társaság az Európai Unió szintjén is elképzelhető. Olyan, a létesítő okirata szerint az EU-n belüli székhelyű és központi ügyintézési

helyű környezetvédelmi viszontbiztosítónak, melyre a magyar jog vonatkozik, tagjai lehetnének az EU más tagállamának joga alatt és Magyarország viszonylatában is tevékenykedő biztosítótársaságok is.

A biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény 10. § (1) bek. szerint a Magyar Köztársaság területén biztosító részvénytársaság, szövetkezet, egyesület, vagy harmadik országbeli biztosító magyarországi fióktelepe formájában létesíthető. Az európai részvénytársaságról szóló 2004. évi XLV. törvény 1. § (5) bek. értelmében, ha törvény valamely tevékenység folytatásához részvénytársasági formát ír elő, azon az európai részvénytársasági formát is érteni kell. Az európai szövetkezetről szóló 2006. évi LXIX. törvény 1. § (7) bek. alapján, ha törvény valamely tevékenység folytatására szövetkezeti formát ír elő, ill. amennyiben törvény valamely tevékenység végzését szövetkezeti formában lehetővé teszi, azon az európai szövetkezeti formát is érteni kell (hatályos: 2006. augusztus 18-tól).

A ma is meglévő, letelepedéshez kötött működéshez képest új elem, hogy az Európai Unió másik tagállamában székhellyel rendelkező biztosító - az egységes felügyeleti engedély elve alapján - fióktelep formájában is működhet, ill. határon átnyúló szolgáltatás keretében is értékesíthet. A másik tagállami biztosító fióktelepe - mint a biztosító szervezeti egysége - jogi személyiséggel nem rendelkezik, és - ellentétben a harmadik országbeli biztosító magyarországi fióktelepével - még a belföldi cégnyilvántartásba sem kell bejegyezni.

BIBLIOGRÁFIA

1. Bakács Tibor: Magyar környezetjog, Springer Verlag, 1992.
2. Bakács Tibor - Szentgyörgyi Rezső: Környezet - Jog - Felelősség, VEAB, Veszprém, 1980.
3. Bárd Károly: A környezeti károk biztosítási fedezetének megközelítése a magyar biztosítási szerződésekből, Biztosítási Szemle, 1976., 12. sz., pp. 358-361.
4. Bárdos Péter: Kárfelelősség a polgári törvénykönyv rendszerében, Hvg-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001.
5. Bónis Gabriella: A nem vagyoni kár a magyar jogban, in: Felelősség és szankció a jogban, Budapest, KJK, 1980.
6. Demsetz, H.: Toward a Theory of Property Right, American Economic Review, 1967. májusi szám.
7. Fromageau, Jérôme - Guttinger, Philippe: Droit de l'environnement, Eyrolles Kiadó, Párizs, 1993.
8. Mádl Ferenc: A deliktuális felelősség a társadalom és a jog fejlődésében, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1964.
9. Prieur, Michel: Droit de l'environnement, Dalloz Kiadó, 2001, Párizs
10. Sólyom László: Környezetvédelem és polgári jog, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980.
11. Viney, Geneviève: Introduction é la responsabilité, LGDJ, 1995, Párizs
12. Zoltán Ödön: Kártérítési felelősség a környezet védelmében, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.